

Pilar Aymerich

Caterina Albert Paradis (L'Escola, 1869-1966).

Dues cartes de Frederic Pujulà i Vallès a Caterina Albert

Testimoniatge de combat i de supervivència

IMMA FARRÉ I VILALTA

Presentació

Publiquem a continuació dues cartes de Frederic Pujulà i Vallès a Caterina Albert que es conserven a l'Arxiu Particular Caterina Albert, de l'Escala: l'una porta data de juliol del 1950; l'altra, sense data, podem situar-la l'any 1958. Pujulà, un membre molt actiu de la redacció de la revista *Joventut* (1900-1906), s'adreça a l'escriptora amb la complicitat que li confereix haver compartit amb ella l'esperit d'una mateixa època i haver bregat conjuntament en les pàgines d'un setmanari que marcà el pols de la modernitat i del catalanisme dels primers anys del segle XX.

Ens trobem en la darrera etapa d'ambdós escriptors, amb la singularitat que Pujulà tenia prohibit exercir com a advocat i com a periodista des que el 1946 va sortir definitivament de la presó, on havia complert condemna des del 1939 a causa de la seva trajectòria catalanista i republicana. Per bé que és habitual que homes destacats en el panorama literari modernista desapareguin posteriorment de l'escena pública, l'esmentada prohibició explicaria que fins a la seva mort, l'any 1963, només col·laborés en publicacions de l'exili, com *La Nova Revista* (1955-1958) i *Pont Blau* (1952-1963), i que la pràctica totalitat dels treballs literaris d'aquesta època romanguin inèdits.¹

L'interès de l'edició aquestes cartes rau, bàsicament, en el fet que s'hi dona notícia de l'existència de dues obres inèdites: d'una banda, unes memòries de la revista *Joventut*, per a la redacció de les quals Pujulà sol·licita a Caterina Albert una entrevista, i, de l'altra, una biografia de Pompeu Gener, que la censura prohibí publicar l'any 1948. Subsidiàriament, Pujulà hi manifesta la seva profunda admiració per

1. Frederic Pujolà i Mas, fill de l'escriptor, donà el fons documental de Frederic Pujulà i Vallès l'any 2003 a la Biblioteca de Catalunya (mss. 4902-4966).

l'escriptora empordanesa i es mostra orgullós d'haver-ne estat company de combats a *Juventut*. A més, sovint amaneix els seus comentaris amb una fina ironia i, fins i tot, hi incorpora algun acudit.

Agraïm al Sr. Lluís Albert, dipositari de l'Arxiu Particular Caterina Albert, la Sra. Carme Adroher, responsable de l'Arxiu Municipal de Palamós, el Sr. Frederic Pujolà i Mas, la Dra. Glòria Casals i el Dr. Josep Murgades la seva valuosa col·laboració a l'hora de facilitar-nos l'accés als documents i de fer-nos avinents referències i comentaris.

Críteris de transcripció

La transcripció de les cartes s'ha fet a partir de les fotocòpies dels originals. Les dues cartes són mecanografiades: la primera, però, conté alguns comentaris manuscrits que hem transcrit en cursiva; la segona és la còpia de l'original manuscrit que s'adjuntà a la tramesa, probablement per tal de facilitar la lectura, i que reproduïm amb el benentès que és la darrera versió revisada per l'autor. Hi transcrivim diplomàticament els textos, seguint les convencions editorials de la revista, i en regularitzem l'accentuació i la puntuació. Usem el punt volat en comptes del guionet en els pocs casos d'ela geminada i afegim entre claudàtors les omissions evidents. D'altra banda, hem transcrit directament les correccions que hi féu Pujolà, sense anotar les esmenes i vacil·lacions, atès que gairebé totes es deuen a un poc domini de la màquina d'escriure.

[1]

Barcelona, juliol 1950

Sra. Caterina Albert i Paradís.

Il·lustre amiga i companya de «Joventut»:

Crec que no seré pas sol a quedar-li agraït, com a palamosí, pel seu «Impromptu» y que, fora de Palamós, tampoc seran pocs els que es felicitaran de retrobar-la en una composició tan fresca i d'istil tan personal.²

Jo me felicito, a més a més, per haver-ne estat l'agent indirecte. Anava a dir «indicador», perquè si el Verb creà el Món, els regismes imposen els lèxics! L'any darrer, quan en Grassot me va demanar un text pel «Programa» i m'anomenà els autors que tenia en cartera, vaig tenir ocasió de fer-li present que hi mancava el nom de vostè. No sé pas quines raons me va donar. Crec que no la varen trobar a La Escala. Enguany, no he tingut ocasió d'anar a Palamós i vaig insistir per carta.

Estic molt content, perquè parlar de la Costa Brava és com evocar el nom de Víctor Català, i un prodigi d'art tipogràfic com el Programa d'En Grassot en el que no s'hi llegís aquest nom, podia haver semblat manca de memòria o preterició, coses abdues que no per ésser molt catalanes són d'aquelles que ens fan honor.

En parlar de memòries m'hi ve la de que, més d'una vegada, a la vista d'oblits o de tergiversacions –volguts o no– se m'ha demanat que escrigués de la gent de «Joventut» per tal de que en quedés constància i que les generacions actual i les futures no haguessin de recórrer a les cues de pansa per a recordar els fets verídics. Se'm diu, i se m'ha dit i repetit, que el fet d'ésser jo el darrer dels que quedaven –algú hi ha afegit el mot supervivent com si es tractés d'una catàstrofe!– m'imposava el deure d'escriure-les.

Això d'escriure «memòries» sempre m'ha fet por, perquè porta mala astrugància, són com una mena de cant de cigne que entonen els homes al passat quan ja no es senten amb forces per a viure el present ni pensar en l'avenir. Sembla, a més a més, que el bé que s'hi diu el dicta l'amistat i que fins les lleus crítiques que s'hi insinuen les dicta la enveja o la covardia (No m'ho diràs pas al carrer!... Si hi fos no li diria!).

2. Es tracta d'un poema per al programa de la Festa Major de Palamós que Artemi Grassot i Ricart editava cada any. Pel que es desprèn de la carta, fou Pujulà qui insistí perquè es convidés l'escriptora a col·laborar-hi amb un treball literari. La composició, que reproduïm, es titula «Palamós. Impromptu a ritme de somni» i té data del maig del 1950: «Terra de vents i salabor, / que eixampla els lleus i eixampla el cor... / Urna de sol que Déu ha mesa / en mig la terra empordanesa... / Ajust del mar i el penyaral, / en noce mòbil i eternal, / que tempta a l'home i l'esclavitz / i, al atuir-lo, el divinitza / i amb sa bellesa y son encís / Adam el fa d'un paradís... / Oh, Palamós de Costa Brava, / fill del cel blau i la mar blava, / niu de romàntics badadors / i d'indomtables lluitadors! / Sols el teu nom afanys engendra / per a donar i per a vendre / i del que es ver i trobador / ne fa llegenda i baticor... // Terra de llum, platjes i freus, / en l'antigor sojorn de Déus / i dones d'aigua, que, amb sos ulls / duien el naüxer als esculls / i ara, en ses àuries arenes, / s'hi eixamanen les Sirenes / de carn mortal i gest modern, / lleu canviant, femení etern; – terra de pa i àures salades / que duus les ments encativades; / no t'he vist mai, poble dilet, / mes, tantes veus n'han fet retret, / que al projectar la fantasia / arràn arràn de la follia, / d'un somni màgic devéns clos, / viu i fantàstic Palamós! / No t'he vist mai i no et vull veure / per a poder somniar a lleure; / car, és tant bell el somniar, / d'un poble fet de cel i mar!».

Jo sempre he contestat per a defensar-me que no sóc pas el darrer, que som dos els que quedem: vostè i jo, que ja fa estona, i en vida de molts altres, éram els únics que quedàvem *on éram*, i que quan ens en haurem anat també, per més que es fassi i es desfassi, l'únic que quedarà de tots plegats serà vostè! Si «Joventut» fou alguna vegada eixelabrada, el fet d'haver publicat «Solitud» l'absolt de tots els pecats que pugui haver comès!³

Mes, com que, en realitat del que es tracta no és d'emetre judicis sinó de fixar fets que el dia de demà puguin servir de base a la història verídica, –tot i tenint en compte que potser lo més bonic de la història és la seva vaguetat i que més que la veritat és sempre la llegenda qui la fa,– me vaig decidir a escriure-les, i escrites esperen el moment en que es podran publicar.⁴ (?)

Cregui que més d'una vegada he sospès el treball amb una por semblant a la que suposo tenen els creients quan s'enfronten amb el sacrilegi. Malgrat que he conviscut amb llaços d'íntima amistat amb gairebé tots els qui recordo, en escriure els seus noms se me presentava l'Obra feta per ells, més gran cada vegada a mida que va passant el temps... Via, Martí, Tintorer, traductors del «Cyrano»⁵ –autors podríam dir-ne!–, poetes i crítics eminents; Pena i la Wagneriana; Zanné, el pulcre; Pompeius Gener, l'únic; Vostè; Ruyra; Martí i Julià; Cinto Verdager; Gual; Pin i Soler; Salvador Albert... etc., etc., ...! Hi ha fets que potser no més satisfant la pruija de tafaneria dels públics, però la història està feta d'anècdotes. No sé pas si vostè ho va saber ni, si ho va saber, si s'en recorda, mes la nit en què a Barcelona es cremaren les redaccions de «La Veu» y d'«El Cucut», En Tintorer, l'Oriol Martí, En Pena i jo visquérem, al balcó del Cercle del Liceu hores mortals. En Via les visqué a casa seva i en Pompeius Gener, al «Suís». A l'entressòl de la Plaça del Teatre hi teníam l'edició de «Solitud» i la de «Romàntics d'ara» de N'Enric de Fuentes. Què hauria passat si a un ximple se li hagués ocorregut recordar que al cap d'avall de la Rambla hi havia també un «focus d'infecció»?⁶ Avui, la literatura catalana, tin-

3. L'any 1920 Lluís Via s'havia manifestat en uns termes semblants en l'acte d'homenatge que l'Ateneu Empordanès havia ofert a l'escriptora, tot fent referència a Joan Maragall: «Mes les teories i els dogmes passarán, i l'obra de Maragall quedarà i quedarà el sentiment de vida i de raça. [...] És aquest sentiment el que'ns ajunta en vostre Casal als vells redactors de "Joventut" quan s'acaben de complir vint anys de la publicació d'aquella revista que, si altra missió no hagués realisada, ja'n tindria prou amb haver sigut marge-peu per a la futura gloria de Víctor Catalá.», «La personalidad de Víctor Catalá. Unas cuartillas», *El Diluvio* (14-IV-1920), p. 16.

4. Aquesta explicació és l'única notícia que tenim sobre l'existència d'unes memòries de la revista «Joventut». Cal tenir en compte, però, que Pujulà, tot i les seves reserves per a aquest gènere, fou un dels qui tingué més present el setmanari: d'una banda, l'any 1920 recordava el vintè aniversari de la publicació des de les pàgines d'*El Diluvio* (19-II-1920) i, d'una altra, cal no perdre de vista l'oportunitat de la carta, car el 15 de febrer de 1950 s'havia complert el cinquantenari de la publicació. Tanmateix, sí que publicà l'any 1954 a *Pont Blau*, de setembre a desembre, una sèrie de quatre articles titulada «Els IV Gats», on s'hi refereix breument (vegeu núm. 25, novembre 1954, p. 367), i també dedicà els darrers anys a fixar per escrit anècdotes i records de joventut (vegeu Biblioteca de Catalunya, Fons Pujulà i Vallès, Ms. 4926-4941).

5. La traducció al castellà del *Cyrano de Bergerac*, d'Edmond Rostand, s'estrenà al Teatro Español de Madrid l'1 de febrer de 1899, es publicà després de l'estrena i es representà diverses vegades a Barcelona. Aquesta traducció és important no únicament per ser el resultat d'un treball literari col·lectiu, sinó perquè arran de la seva representació es gestà la iniciativa de fundar *Setmana Catalanista* (1900), el precedent immediat de *Joventut*.

6. Alguns militars pretenien assaltar també les seus de *Joventut* i *La Tralla*, però no ho van fer a causa de la seva desunió; vegeu F. SANTOLARIA, *El Banquet de la Victòria i els Fets de ¡Cu-Cut!*, Barcelona: Editorial Meteora, 2005, p. 122.

dria un llibre i una glòria menys?⁷ Fa fredat de pensar com un crít, un gest, una copa més de vi pot modificar el curs dels aconteixements i la vida i la història dels pobles! Moltes són les vegades que m'he dit que la grandesa dels pobles depend no de la major quantitat de grans homes amb què compta sinó de la menor quantitat d'imbècils que hagin produït.

D'En Pompeius Gener tinc escrita una copiosa biografia en la que l'estudio com a home, com a filòsof i com a Humorista. Me la va demanar i adquirir l'impressor Joaquim Horta, per a publicar-la l'any 1948, centenari del naixement del nostre gran pensador. No s'ha autoritzat la publicació, naturalment!⁸ En Gener ha estat l'home més tergiversat de Catalunya. Fou un senyor; sa mare era baronessa, però ell també era noble de cor. Home que fou molt i molt ric, acabà la seva vida en aquest nostre país de «pobres» donant lo poc que tenia als que ho necessitaven potser menys que ell. Auster, abstemi, republicà fins al moll dels ossos, fou amic de Reis i de Princeses i de Bisbes..., gairebé com Sant Ramon Nonnat, però sense ésserne confessor. M'en ha deixat, però, un record que fa esqueixar de riure. No obstant, mai se li perdonà que hagués escrit «La Mort et le Diable», ni que En Littré hi posés un prefaci; ni la seva «Teogonia India»,⁹ i s'ha fet d'ell un personatge de picardia que «robava borratxo lo que escribia», que «vivía sablejant els amics» i que com a home era per les Rambles una persona gairebé semblant a lo que la Monyos era com a dona!

Jo no crec que en cap país del món es donin exemples de baixesa col·lectiva com els que sovint es donen a casa nostra!¹⁰

7. En el «Prospecte per al 1906» de *Joventut*, publicat juntament amb el núm. 305 (14-XII-1905), s'anunciava la pròxima publicació de *Romàntics d'ara* i el seu repartiment mitjançant el nou sistema de llibre-obsequi per als subscriptors; ara bé, en el cas de *Solitud*, Pujulà es confon, ja que en el mateix núm. 305 s'anunciava que es posava a la venda la segona edició (la primera, del 4 de maig anterior, s'havia exhaurit molt ràpidament). Així, doncs, l'exclamació de Pujulà sobre la hipotètica sort d'aquesta novel·la perd, a la força, sentit.

8. Segons uns comentaris inèdits sobre *Joventut* (amb data 24-II-1960) que el fill de Pujulà, Frederic Pujolà i Mas, va transcriure i ens ha permès de consultar, la prohibició es deuria a una revenja d'un nebot d'Alexandre de Riquer. És curiosa l'anècdota, atès que ens dóna una altra versió ben particular del motiu pel qual aquest n'abandonà la direcció artística amb tot just quatre mesos de funcionament: «El primer crític d'art de la revista "Joventut" fou l'Alexandre de Riquer que tenia taller enfilat en una casa darrera la Catedral. Era ric i es podia pagar el luxe de copiar les obres dels altres. Jo ja l'havia esgarapat des de "Las Noticias" [...] per l'estatuetta d'un vailet nu que es treia una espina del peu i era còpia exacta de dimensions i forma d'una, romana, del Museu del Louvre de París. Les parets de la Redacció de "Joventut" estaven tapiçades amb cartells entre els quals n'hi havia un d'en Riquer. En Miquel Utrillo ens va demanar autorització per a penjar-ne un al costat. I hi penjà un cartell del rus *Mucha*, famós aleshores a París, que era còpia exacta del d'en Riquer. Aquest s'avergonyí i presentà la dimissió que fou acceptada per unanimitat. D'en Riquer no va quedar a "Joventut" més que el dibuix del títol de la Revista. I la venjança del seu nebot que, quan era censor a Barcelona, prohibí la publicació de la meua biografia de "Pompeius Gener" que m'havia comprat l'editor Horta [...]».

9. *La Mort et le Diable: histoire et philosophie des deux négations suprêmes* fou publicada a París l'any 1880 amb un pròleg d'Émile Littré que suposà el reconeixement públic del món científic a la seva vàlua. Pel que fa a *Teogonia india*, fou publicada amb dibuixos d'Apel·les Mestres a la revista *Joventut*, núm. 47 (3-I-1901), p. 8-13.

10. Quan l'any 1921 es publicà pòstumament el llibre *Coses d'en Peius: records anecdòtics sèrios i humorístics de la meua vida*, des de les pàgines d'*El Diluvio* Pujulà sortia a la palestra protestant enèrgicament per aquesta pretesa biografia que passava per alt la vàlua i la complexa personalitat de Gener i el presentava com un personatge ridícul: «Todos sabíamos que de algunos años a esta parte la degeneración física de Gener había ocasionado una notable pérdida de sus facultades y que toda la fuerza y energía de sus principios vitalistas se habían concentrado en un ardiente deseo de perdurar espiritualmente que le llevaba fatalmente al infantil anhelo de llamar la atención sobre su personalidad. Aun en esa caída psíquica había, en el fondo, la manera del maestro. Ha habido, pues, o mala fe o inconsciencia notoria al sacarle a la ruina humana de Gener en sus últimos momentos unos manuscritos a cambio, sin duda, de un miserable puñado de las pesetas que necesitaba», «Sobre un libro editado bajo la firma de Gener», *El Diluvio* (31-V-1921), p. 16. A més, instava la Comissió encarregada de vetllar per la seva memòria a desautoritzar públicament el llibre esmentat.

Pel que dic veurà que en aquesta biografia faig de comentarista. A les «Memòries» de la gent de «Joventut» me limito a fer-hi de notari, consignant fets, car no m'hi he proposat defensar, estudiar ni combatre ningú.

Per cert que, malgrat la meva bona memòria, que els anys no m'han llevat, s'han dit tantes bestieses sobre com, quan i de quina manera vostè entrà a les lletres catalanes, que ja dubto de que la meva versió sigui la exacta.

Darrerament, En Josep Pla, digué en un dels seus articles d'«El Destino» que en Geroni Zanné la va «descobrir»!¹¹

La meva versió és la de que vostè ens va descobrir a nosaltres, com un almirall que, isolat en un illot, descobrí un bot amb remers i que més tard en Via la «identificà» gràcies als «federal» (Laporta, Tona, Rahola).¹² Com que aquests punts tenen un interès molt gran, al meu entendre, li prego des d'ara que, quan vostè retorni a Barcelona, tingui la bondat de concedir-me una entrevista (i si es quedés l'hivern a La Escala jo faria lo possible per anar'hi) que me permeti documentar-me personalment i poguer-me atendre a les seves indicacions, suggerències o prohibicions, i sometre-li després el text definitiu sense remordiments.

Li envejo la seva estada a La Escala on, els dos darrers anys vaig sopar-hi de pas cap a Verges, i aquí hi vaig gaudir de l'espectacle mitjieval de la processó de Dijous Sant. Per cert que, en retornar a Palamós, en Gaspar Matas¹³ va preguntar en què s'assemblaven el Crist i En Cambó. Com que no va precisar si parlava de Jesucrist, o del galifardeu que feia de Crist a la processó i que no s'hi assemblava gens, tots buscàvem i un deia que si pel nas, altres per la barbata i altres que si perquè era jueu. Va resultar que Jesucrist i En Cambó s'assemblaven perquè tots dos eren fills de Verges! La pensada és tan graciosa que val la pena d'oblidar-se de Besalú.¹⁴ *No troba?*

Reiterant-li les meves felicitacions i gràcies pel l'«Impromptu», la saluda cordialment i respectuosament el seu admirador, amic i company de... «supervivència»

Frederic Pujulà i Vallès.

Travessera de Gràcia, 212, -2, -1.

Barcelona.

*Li escric a màquina, i perdoni-ho, per a estalviarli el tenir que desxifrar la meva lletra.*¹⁵

11. No hem sabut trobar aquesta referència a les pàgines de *Destino*.

12. Miquel Laporta i Mercader, Baldomer Tona i Xiberta i Frederic Rahola i Trèmols.

13. Gaspar Matas i Danés fou l'introduïdor del futbol a l'Estat Espanyol. En finalitzar els estudis a Anglaterra, fundà l'any 1898 amb uns amics el Palamós Foot-ball Club i en fou president fins al 1914.

14. En aquesta localitat Francesc Cambó passà la seva infantesa, atès que el pare era l'hereu d'una família de comerciants i propietaris arrelada a la vila. L'any 1923 Cambó cedi a la vila una reproducció de la reliquia de la Vera Creu, que havia estat robada de l'església de Sant Vicenç l'any 1899.

15. Anotat transversalment al marge esquerre de l'última pàgina.

[2]

[Palamós, 1958]

A Na Cath. Albert Paradís.

Il·lustre amiga i ex-combatent de «Joventut»:

El 16 del mes de novembre proppassat, i en una taverna intel·lectual on es solen cometre aqueixes malifetes, un grup de companys de lletres (malgrat tot, amics), m'oferí un àpat d'homenatge als 80 anys que jo havia complert dos dies abans.¹⁶ Un enterrament de primera classe per la categoria del seguici, en una fossa comuna.

No el vaig poguer refusar, mes sí vaig dir que jo sabia que l'homenatge no anava dedicat als meus 80 anys, que tothom, avui, gràcies a la penicilina i altres metzines pot complir, sobre tot si no es prenen, com jo que no prenc metzines, mot del que la Medicina prengué el seu nom. Que sabia que l'homenatge anava dedicat a l'ambient que jo havia tingut l'honor de respirar en aquells moments d'inquietut espiritual del començ de segle que ací es congriava simbòlicament en la Revista «JOVENTUT». I que essent un fet que aquell ambient, on propugnaven buscant el nocout el simbolisme pessimista ibsenià, la caixa de llamps i trons literària del wagnerisme, la *commedia* del principesc o *primissimo* anunci publicitari del D'Annunzio; i ací, el realisme notariat, el catalanisme ferreny, el socialisme de barriada enfumada i el lèxic arcaic que inspirava a la pedanteria orsiana frases com «s'ouen pits de serens a Pelai» i «posà els polzars als forats braquials de la gileta»...; que, en aquell bullit on tots ens buscàvem una personalitat original influenciats per marors de fora i de dintre, Vós us destacàreu amb una personalitat punyent en la que la seva actualitat d'aleshores ens lligava als temps passats i als venidors i Vós quedàveu més «Inactual»¹⁷ que els que preteníem ésser-ho!

Per aquestes raons i algunes més, jo declinava l'homenatge, us l'oferia i demanava que us tinguessin present a l'esperit en el curs de la vetllada.¹⁸

16. Com a record d'aquell homenatge, el grup organitzador obsequià Pujulà amb l'edició del llibre *Palamosines. Cants de la Costa Brava*, amb il·lustracions d'Artemi Grassot i Ricart, Palamós: Impremta Grassot, 1958.

17. Els redactors de «Joventut» se n'havien declarat l'any 1900, en iniciar-se la publicació. Pompeu Gener havia assumit la responsabilitat d'explicar en què consistien els termes *supernacional* i *inactual*, car havia estat el primer a usar-los: «Nosotros, los "supernacionales", hoy sin patria, nos consideramos "inactuales", profundamente "inactuales". Lo presente nos es pequeño é inadecuado. Somos extranjeros; [...] Vivimos enamorados de ideales que apenas se divisan; y no creemos en esos que cual tristes vegetaciones de cementerio crecieron á la sombra de instituciones momificadas, que duran, pero que no viven, ni vivir dejan. Por esto nos llamamos SUPERNACIONALES, es decir, "inactuales" en el tiempo; y "extranacionales" en el espacio. Nos sentimos ARIOS. Somos progresivos; tenemos la mirada fija en lo que ha de venir. Trabajamos con fe para las generaciones futuras, tendiendo á abreviar el tiempo. Nos da horror el pasado que se nos presenta como glorioso para cerrarnos el paso al porvenir. Nada queremos conservar. Marchamos intensamente con la Vida, y ella es para nosotros la suprema ley.», «Los supernacionales de Cataluña», *Vida Nueva* (4-II-1900).

18. Cal tenir present que Pujulà, en qualitat de president de l'Ateneu Empordanès, havia estat el principal impulsor de l'acte d'homenatge que aquesta entitat dedicà a l'escriptora el 10 d'abril de 1920, del qual la premsa es féu ressò: vegeu *El Dia Gráfico* (10-IV-1920), p. 9-10, amb la publicació de *Maria Montessori*, escrit expressament per Víctor Català, el capítol «La festa de les roses» de *Solitud* i l'article «Victor Català» de Pujulà; i vegeu també «El homenaje a Víctor Català» (13-IV-1920), p. 9. D'altra banda, és molt probable que Lluís Via publicqués el discurs que llegí en aquesta vetllada d'homenatge a *El Diluvio* a instàncies de Pujulà, que en aquells anys s'hi havia incorporat com a redactor.

Tothom hi estigué d'acord si hem de jutjar pels aplaudiments amb què fou rebuda la invitació.

Ben segur que no n'heu tingut esment d'això; que ningú no us ho va dir, com jo mateix no us ho he dit fins ara! Els catalans som així, una mica maleducadots, reservats, tancats, cosa que potser es deu per damunt de tot a que som tímids i patim d'un complex de inferioritat.

Ara m'assabenten –jo no llegeixo la premsa nacional– de que se us ha retut un homenatge a La Escala. Si és cert, ningú ha tingut la finesa de comunicar-m'ho a temps. Tan fàcil com m'hauria estat, residint com resideixo ara a Palamós tot l'any, córrer a contribuir a un acte de justícia!

Malgrat tant de nimiesa, tots ens coneixem i jo sé que la vostra bondat m'ha perdonat l'absència; i m'ho demostra la lletra que encapsala aquestes PALAMOSINES i que m'ha profundament emocionat.¹⁹

No sé pas com agrair-vos-ho!

Potser pregant als déus i semi-déus que a l'Empordà nasqueren i viuen per a ferus un teló de fons. (*Calipsus*, cala Culip; *N'Orfeu*; *Caduceus*, Cadaqués; *Astarté* Estartit; *Rodes la del Colós*, Roses; *Creus*, que ja era «promontorium crucis» abans del Gòlgota; *La Escala*, que no és una cala i on mai hi ha fet escala cap nau, perquè fou la *Escala Dei*; les *Medes*, d'on sarparen els homes de les famoses guerres mèdiques que comparades amb les d'ara foren unes guerres d'aprenents d'apotecaris...).

Pregant que visqueu molts anys per a que pogueu animar amb la vostra companyia espiritual els poetes novell[s] de la nova «JOVENTUT» que prefereixen renèixer de cop i volta cada dia a no morir de mica en mica a cada hora que passa.²⁰

Gràcies! Agraïdíssim!

Molt respectuosament us besa la mà, En

Fred Pujulà

19. Els editors demanaren a Caterina Albert que s'encarregués del pròleg, però ella se n'excusà per motius de salut en una carta datada a l'Escala el 18 de desembre de 1957, la qual publicaren igualment com a pròleg, moguts pel desig d'honorar Pujulà.

20. Aquesta consigna fou la que «Joventut» dugué a la pràctica en decidir de plegar, després de set anys de publicació: «El nostre estiu ja es passat. La hivernada s'acosta, y en hivernades futures la nostra JOVENTUT ens semblaria un vell temple solitari en mitj d'una extensió nevada. [...] Qui sap si ab els anys, poch a poch, el nostre fervor minvaria també. Qui sap si el fret de fóra'ns arribaria a dins. Lo indubtable es que seguiriem dihentnos joves y fentnos vells... Val més que'l tanquem el nostre temple, aquest temple qui may ha estat capella y que podria esdevenir capella enrunada. Val més que'l tanquem, y que cada hu de nosaltres el tingui dintre'l pit el propi temple.», L. VIA: «El nostre estiu ja es passat», *Joventut*, núm. 359 (31-XII-1906), p. 841.